

Asia: VN/22448/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Puolustusministeriö on tutustunut otsikon mukaiseen esitykseen ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä:

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi valtiokonttorista annettua lakia, lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista, lakia vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista, rikosvahinkolakia, lakia valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta, tapaturmavirastosta annetun lain kumoamisesta annettua lakia ja lakia tulotietojärjestelmästä.

Esityksessä ajantasaistetaan Valtiokonttorin tehtävät ja säädetään sen tiedonsaantioikeuksista sekä tehdään lakiin muita vähäisempiä korjauksia. Samalla esitetään muutettavaksi yllä mainittuja julkisia hankintoja koskevia lakeja siltä osin, että Valtiokonttorille säädetään tehtäväksi ylläpitää sähköistä järjestelmää, josta hankintayksikkö saa tiedon hankintailmoituksen julkaisemisesta ja julkaisemisen ajankohdasta osoitteessa www.hankintailmoitukset.fi. Lisäksi Valtiokonttorille ehdotetaan säädettäväksi myös sen aiemmin valtiovarainministeriön määräyskirjeen nojalla hoitama sähköisten liiketoiminta-asiakirjojen välitysverkoston toimintaan liittyvät tehtävät.

Vahingonkorvaustoiminta:

Puolustusministeriö pitää luonnoksessa esitettyjä muutoksia vahingonkorvausasioissa kannatettavina ja hyvin perusteltuina, koska voimassa oleva säännös valtion vahingonkorvausasioista kattaa vain osan korvauksiin, etuuksiin ja valtion edunvalvontaan liittyvistä tehtävistä. Nykytilanteessa tiedonsaantioikeuksien puuttumisesta aiheutuu tietopyynnön vastaanottavalle viranomaiselle, kuten Sotilaslääketieteen keskukselle, tarpeetonta hallinnollista taakkaa ja kuluja.

Esityksessä tiedonsaantioikeuksiin tehtävien laajennusten ja täsmennysten tarkoituksena on luonnoksen mukaan varmistaa Valtiokonttorille oikeus saada sille lain mukaan kuuluvien tehtävien toimeenpanossa välttämättömät tiedot siltä viranomaiselta tai muulta taholta, jonka hallussa tietoaineisto on. Pyrkimyksenä on myös lisätä käsittelyn asiakaslähtöisyyttä vähentämällä asianosaiselta vaadittavien asiakirjojen ja muiden selvitysten määrää. Samalla säännös tehostaisi ja nopeuttaisi asian käsittelyä sekä vähentäisi hallinnollista taakkaa niissä viranomaisissa, joita tiedonsaantioikeus ei nykyisellään koske. Tämä muutos olisi puolustusministeriön näkemyksen mukaan varsin toivottu.

Ehdotettavat Valtiokonttorin tiedonsaantioikeudet todennäköisesti vähentävät esityksen perusteella lukuisten tietopyyntöjen muodostamaa hallinnollista taakkaa sekä vähentävät Valtiokonttorin tietopyynnöistä aiheutuvia suoria kustannuksia. Laissa säädetyt tiedonsaantioikeudet myös varmistaisivat Valtiokonttorille oikeuden saada eri korvauksien toimeenpanossa välttämättömät tiedot siltä viranomaiselta tai muulta taholta, jonka hallussa tietoaineisto on. Tämäkin muutos olisi puolustusministeriön näkemyksen mukaan tavoiteltava.

Lisäksi esityksen mukaan tiedonsaantioikeudet nopeuttaisivat Valtiokonttorin tehtävien hoitamista, millä olisi suuri merkitys vahingonkorvausta odottaville, kuten esityksen perusteluissa todetaan. Puolustusministeriö yhtyy käsitykseen, että toteutuessaan esitetty tiedonsaantioikeus parantaisi myös Valtiokonttorin palvelujen laatua, koska palveluissa on mahdollista hyödyntää tietojärjestelmissä jo olemassa olevaa tietoa ja erilaisten asiakirjojen alkuperän, ajantasaisuuden ja virheettömyyden varmistaminen on mahdollista automatisoida. Puolustusministeriö pitää mahdollisena, että perusteluissa esitetty tiedonsaantioikeus muille viranomaisille Valtiokonttorilla oleviin erilaisiin tietoihin vähentäisi kyseisten viranomaisten ja Valtiokonttorin hallinnollista taakkaa.

Puolustusministeriö pitää erittäin tärkeänä, että hallituksen esityksen mukaiset Valtiokonttorin tiedonsaantioikeudet sille säädettyjen tehtävien hoitamista varten eivät jatkossakaan edellytä lain viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24.1 §:n 2, 5 tai 7–11 kohdan perusteella salassa pidettävien tietojen antamista.

Kuten hallituksen esityksen sivulla 32 todetaan, Valtiokonttori tulee tarvitsemaan tietoja Puolustusvoimilta esimerkiksi Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta tehdyn sopimuksen (Nato SOFA, SopS 23–24/2024) VIII artiklan 5 kappaleessa tarkoitetuissa tilanteissa. Tältä osin hallituksen esityksen kirjaukset ovat sinällään asiallisia, mutta niissä olisi selkeyden vuoksi hyvä tarkentaa, että Nato SOFAn (SopS 23–24/2024) VIII artiklan 5 kappaleessa tarkoitettut tapaukset eivät rajoitu pelkästään taisteluvälineillä tapahtuviin vahinkoihin, vaan ovat laajempia kattaen vahingot, jotka johtuvat joukkojen tai siviilihenkilöstön jäsenten toimista tai laiminlyönneistä virallisissa tehtävissä tai muista toimista, laiminlyönneistä tai tapahtumista. Perusteluista sivulla 32 ja lainkohdan luettelosta jää hieman epäselväksi, miten tietojen saannin osalta toimitaan tilanteessa, jossa Valtiokonttori käsittelee kolmannelle aiheutuneen vahingon Nato SOFAn VIII artiklan 5 kappaleen perusteella, mutta ilman liityntää taisteluvälineisiin ja siten myös taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta annettuun lakiin (1213/1990). Puolustusministeriö esittää perusteluista tältä osin täydennettäväksi.

Teknisenä huomiona puolustusministeriö esittää, että perusteluissa tulisi todeta Nato SOFAn sopimussarjanumero (SopS 23–24/2024), sekä kolmansille aiheutuvien vahinkojen käsittelyn osalta viittaus Valtiokonttorin toimivaltaan valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettuun lakiin (978/2014, muutettu lailla 127/2024), jossa lain 1 §:n soveltamisalaan on lisätty kohta ”Tätä lakia sovelletaan myös kolmannen osapuolen esittämään korvausvaatimukseen, jonka Suomen valtio on

sitoutunut käsittelemään Suomea sitovan joukkojen tai kansainvälisen sotilasesikunnan asemaa koskevan sopimuksen perusteella.” Liityntää Nato SOFAan avaa myös HE 90/2023 sivulta 119 alkaen esitetty. Kun Valtiokonttori käsittelee asian valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain nojalla, kuuluu kokonaisuus lausuttavana olevan hallituksen esityksen 2 d §:n 1 momentin 14 kohdan mukaiseen luetteloon. Puolustusministeriö huomioi, että suoraa viittausta esityksessä kolmansille aiheutuvien vahinkojen osalta ei ole nyt 2 d §:n 1 momentin 14 kohdassa lainkaan, vaikka näissä vahinkotilanteissa on mahdollista, että Puolustusvoimilla olisi tietoa vahinkotapauksesta. Lakiluonnoksen 2 d §:n 1 momentin 14 kohdan a alakohdassa on laveasti todettu, että tietoa voidaan saada ”valtion viranomaiselta, jonka toimintaan korvausvaatimus liittyy”. Edellä mainittu huomioiden puolustusministeriö katsoo, että 2 d §:n 1 momentin 10 ja 14 kohdan osalta perusteluissa olisi tarkoituksenmukaista viitata Nato SOFAan.

Muut muutosehdotukset:

Puolustusministeriö katsoo, että Valtiokonttorin rooli taloushallinnon ohjaamisessa ja kehittämisessä on tärkeä ja puolustusministeriö toteuttaakin kiinteää yhteistyötä Valtiokonttorin kanssa. Taloushallinnon toimintojen kehittäminen on jatkuvaa ja yhteistyötä tehdään tiiviisti Valtiokonttorin lisäksi muun muassa Talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen (Palkeet) sekä Valtioneuvoston hallintoyksikön kanssa. Lisäksi valtioneuvoston kanslialla on erityinen rooli yhteistyössä ministeriöiden kesken koskien esimerkiksi taloushallinnon tehtäviä. Koska puolustusministeriö toimii tiiviissä yhteistyössä valtioneuvoston kanslian kanssa, on tärkeää sovittaa yhteen Valtiokonttorin kehittyvä rooli ja tehtävät nykyisin käytössä olevaan toimintaan päällekkäisten toimintojen ja ohjeiden välttämiseksi sekä kustannushyödyn aikaansaamiseksi. Puolustusministeriön näkemyksen mukaan luonnos hallituksen esitykseksi pääosin täydentää ja selkiyttää Valtiokonttoria koskevaa lainsäädäntöä toiminnan kehittämisen tavoitteiden mukaisesti.

Lakiehdotuksessa laista Valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta 2 §:n 1 momentin 6 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi Valtiokonttorin toimimisesta valtionavustustoiminnan tietovarannon ja siihen sisältyvien palvelujen ylläpidosta vastaavana viranomaisena, valtionavustustietojen julkaisemisen ja käytön palvelun tietoaaineiston tuottajana ja julkaisijana sekä Valtiokonttorin toimimisesta valtionavustustoiminnan tietovarantoon tallennettujen tietojen käsittelyyn liittyvistä muistakin tehtävistä.

Valtionavustustoiminnan analysointi- ja raportointipalveluissa on kyse myös muun muassa avustusten saajia, määriä ja käyttötarkoituksia koskevista tiedoista, eikä pelkästään valtionapuviranomaisten toimintaa koskevista tiedoista. Valtionavustusten ja valtionavustustoiminnan analysointi- ja raportointipalvelut tuotetaan valtioneuvostolle päätöksenteon tueksi. Tämän momentin mukaisista tehtävistä on tarkemmin säädetty valtionavustuslain (688/2011) 6 a luvussa. Valtionavustuksiin liittyvä tehtävä säilyy ennallaan ja puolustusministeriö katsoo, että kysymys on lakiteknisestä muutoksesta. Voimassa olevassa laissa asiasta on säädetty neljässä eri alakohdassa.

Puolustusministeriö toimii valtionapuviranomaisena ja jakaa valtionavustuksia maanpuolustus- ja veteraanijärjestöjen toiminnan tukemiseen vuosittain, ja tämän lisäksi puolustusministeriö on mukana valtiovarainministeriön ja Valtiokonttorin valtionavustustoiminnan kehittämistoiminnassa.

Puolustusministeriö esittää teknisenä huomiona, että valtionavustuslaki on vuodelta 2001, eikä vuodelta 2011. Puolustusministeriö katsoo lisäksi, että mahdolliset muutokset lakiin Valtiokonttorista tulee myös huomioida muutostarpeina valtionavustuslaissa.

Luonnoksessa ehdotetaan Valtiokonttorista annetun lain 2 §:n muuttamista.

Luonnoksen mukaan Valtiokonttorin tehtävänä olisi jatkossa, jollei toimivallasta muualla toisin säädetä:

2) hoitaa valtion keskuskirjanpitoa ja valmistella valtion tilinpäätös sekä ohjata valtion virastojen, laitosten ja talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen taloushallintoa ja maksuliikettä;

Puolustusministeriö kiinnittää huomiota, että Valtion talousarviosta annetun asetuksen (11.12.1992/1243) 67 b §:ssä säädetään kuitenkin, että Valtiokonttori laatii ehdotuksen valtion tilinpäätökseksi liitteineen ja antaa sen allekirjoitettuna varainhoitovuotta seuraavan maaliskuun loppuun mennessä hallituksen vuosikertomuksen laadintaa varten valtiovarainministeriölle. Lisäksi pykälässä säädetään, että Valtiokonttorin on säilytettävä ehdotus valtion tilinpäätökseksi liitteineen, arviointi- ja vahvistuslausuma, 68 §:ssä tarkoitetut selvitykset sekä tilinpäätöksen oikeellisuutta varmentavat laskelmat ja muu aineisto siten kuin siitä erikseen säädetään tai määrätään.

Puolustusministeriö esittää edellä mainittu huomioon ottaen harkittavaksi, että jatkovalmistelussa valtiokonttorista annetun lain 2 §:n 1 momentin sanamuoto muutettaisiin muotoon ”Valtiokonttori laatii ehdotuksen valtion tilinpäätökseksi”.

Puolustusministeriön hallinnonala tekee jo nykyisellään laaja-alaisesti yhteistyötä Valtiokonttorin kanssa. Hallituksen esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla muutoksista Valtiokonttorin tehtäviin voi olla puolustusministeriön ja Valtiokonttorin yhteistyöhön myönteisiä vaikutuksia muun muassa analysointi- ja raportointipalveluiden kehittämisen osalta.

Puolustusministeriö puoltaa luonnoksen hallituksen esitykseksi muutoksia edellä mainituin huomioin, mutta korostaa toiminnan kehittämisessä kustannustehokkuuden, tietosuojaan ja tietoturvallisuuden huomioimista.

Nordström Hanna
Puolustusministeriö

Einola Tuukka
Puolustusministeriö